

II 117559

PREPOROD

GLASILO SAVEZA JUGOSLAVENSKIH SREDNJOŠKOLSKIH UDRUŽENJA.

Izlazi svakog 15og u mesecu (oktobar-julij).

Rukopisi, pisma i sve, što se tiče uredništva, se šalje na adresu: Goslar Branko, Ljubljana, Breg 10/II.

Adresa uprave: Mala dvorana, Mestni dom, Ljubljana.

Pojedini broj stoji 1 dinar 25 para, za članove „S. J. S. U.“ 1 dinar. Godišnja predplata stoji 10 dinara.

ANKETA O REFORMI SREDNJIH ŠOL NA ČEŠKEM.

Tudi pri nas se je že mnogo razpravljalo, še več pa pisarilo o reformi srednjih šol. Takoj po prevratu se je tudi v Sloveniji sestavila neka komisija, ki si je stavila nalogo, da preuredi srednje šolstvo. Ostalo je pa po večini le pri lepih besedah in dolgih debatah, ki niso do sedaj rodile drugega nego — nov disciplinarni red. Mnenja smo, da bo delo okrog reforme srednjih šol ostalo toliko časa le fragmentarno, dokler se ne bodo vsa profesorska društva in organizacije pobrigala in delala z isto vneto za enotno jugoslovansko srednjo šolo, kakor delajo za — izenačenje plač. V tem oziru zasluži stremljenje in trud učiteljev za narodno šolo hvalevredno priznanje in želeli bi samo, da bi tudi med profesorskimi zbori našli posnemovalcev. Omladina bi jim bila za to hvaležna, ker bi bila uverjena, da skrbe za njeno in narodno bodočnost.

V tem oziru prednjačijo Jugoslovanom Četi, ki so se lotili tega vprašanja z vso temeljitostjo, dobro vedoč, da je treba streti vse ostanke avstrijskih manir ter postaviti srednji šoli tako podlago, kakršno potrebuje narod in država. O anketi za reformo srednjih šol nam piše naš češki drug in tovariš Vladimir Braun zanimivo poročilo, ki se glasi v prevodu tako-le:

V prvi polovici prošlega šolskega leta je razposlalo ministrstvo za narodno prosveto vsem srednješolskim organizacijam in drugim interesentom vprašalne pole, ki so se nanašale na reformo srednjih šol. Te vprašalne pole so bile izredno obsežne in so vsebovale nič manj nego 227 vprašanj, ki naj bi izčrpala ves obseg tega važnega problema. Izvzeto je bilo iz tega obsega vprašanje, s katerim naj bi se uvaževalo razmerje srednje šole napram ljudski in meščanski šoli in način, kako naj se uvrsti srednja šola v državni sistem. V splošnem, ne da bi hotel prehitovati rezultate ankete, se je pokazala v odgovorih v celoti enotnost.

Izražena je bila jasna zahteva po enotnem tipu srednje šole s štiriletnim skupnim temeljem

ter razcepjenjem šole v višjih razredih. V. in VI. razred naj se razcepita v dve veji, ki se razlikujeta po številu ur, z ozirom na realne in humanitarne predmete (r. h.). VII. in VIII. razred naj se razcepita v tri veje, filologično-historično (f.), prirodoslovno (p.) in tehnično (t.), ki pripravljajo dijake za visokošolski študij. Po dovršenem VI. razredu bi dijak ne mogel vstopiti brez skušnje v nekatere nižje urade ali na strokovne šole. Sprejemna skušnja naj bo dokaj stroga, vendar pa naj bi se vpoštevale bolj dijakove zmožnosti nego znanje. Ravnotako naj bo v začetku VII. razreda stroga skušnja iz dveh predmetov, enega obveznega in drugega neobveznega, katerega si more dijak prostovoljno izbrati. V filologično-historičnem oddelku naj bi bil obvezni predmet francoščina, neobvezni pa češčina, zgodovina in latinščina. V prirodoslovnem oddelku naj bi bil obvezni predmet kemija, neobvezni pa prirodopis, fizika in zemljepis. V tehničnem oddelku naj bi bil obvezni predmet matematika, neobvezni pa fizika, kemija in opisna geometrija. Osnutek glej str. 18.

Zrelotni izpit odpade. Izpričevalo o dovršenem VIII. razredu upravičuje vstop na visoko šolo. Izobrazba učiteljstva naj bo razširjena pred vsem v praktični smeri ter se priporoča za učiteljske moči studij v tujini, tudi če so že v službah.

Kar se tiče posameznih predmetov, naj odpade verouk popolnoma, latinščina od I. do IV. razreda. Grščina naj bo v filologično-historičnem oddelku poleg ruščine in angleščine v VI., VII. in VIII. razredu neobvezen predmet; moralika naj se poučuje od II. do VI. razreda.

Notranja organizacija naj bo prožeta z mladostnim duhom in veseljem do dela.

Nravstvena vzgoja naj se krepí z opravljanjem ročnega dela, nagradami odličnjakov, z godbo in petjem ter umetniškim okrašenjem poslopja in šolskih razredov. Samouprava naj bo strogo določena in naj stremi za to, da postane z obvladanjem samega sebe pomožen činitelj pri okrepitvi

Predmet	I.	II.	III.	IV.	V. h	V. r	VI. h	VI. r	VII. f	VII. p	VII. t	VIII. f	VIII. p	VIII. t
Češčina	4	4	4	3	3	2	3	2	4	2	2	4	2	2
Francoščina	3	3	4	2	3	2	3	3	4	2	2	4	2	2
Angleščina					3		3		4			4		
Slovaščina	2	2	2	2	2	1	2	2	2			2		
Latinščina					2		3		2			2		
Grščina							2		2			2		
Nemščina	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2
Fil. proped.									2			2		
Zemljepis	2	2	2	2	2	3	2	3	2	3	2	2	4	2
Zgodovina	3	2	2	2	2	3	2	3	2	3	2	2	4	2
Prirodopis	2	2	2	2	2	3	2	3	1	4	2	2	4	1
Državoznanstvo ..		2	2	2	2	1	2			1				
Nravoslovje			2	2	2	1	2							
Higijena			2	2	2	1	2							
Risanje	2	2	2	2		3		4			4			4
Opisna geometrija				2		3		4		2	4			4
Matematika	4	4	4	2	2	4	2	4	2	2	6	2	2	5
Kemija				2	2	3	2	3	1	4	4	2	2	4
Fizika	1	2	2	2	2	2	2	3		3	2			4
Lepopis	1	2												
Telovadba	3	3	2	1										
Stenografija	3	2	2	1										

dijaške discipline. Kazni naj določa odbor, ki se stoji iz enakega števila profesorjev in dijaških zapornikov. Samouprava naj vzgaja dijaštvo v družabnem taktu. Goji družabnost, navaja k samostojnim nastopom in nudi priliko govorniškim in organizatoričnim talentom, da se morejo uveljaviti in izuriti, tako da se pripravlja dijaštvo na ta način že za poznejše javno življenje.

Republikanski duh mora prevevati pouk češčine, zgodovine in naravoslovja in vse javne prireditve, kjer sodeluje šola.

Zavod naj bo, kar se tiče administracije, moderno urejen in preskrbljen s potrebnim osebjem.

To so bile poglobitve smernice, po katerih se bo ravnalo ministrstvo narodne prosvete pri reformi srednje šole. Anketa ima gotovo svoj pomen. Ne samo, da je podala ministrstvu dragocen material, ki je utemeljen na dobro premišljenih skušnjah, temveč je prisilila celo vrsto članov profsorskih zborov, da so uvaževali mnogo vprašanj, ki se tičejo šole, k čemur bi drugače sploh ne bili prišli.»

Priobčujemo anketo o reformi češke srednje šole v razmišljanje našim tovarišem z željo, da bi se tudi naši merodajni činitelji lotili s temeljitostjo tega važnega vprašanja.

SREČKO KOSOVEL, Ljubljana.

OLEANDRI.

Pred njeno hišo so cveteli,
kot njena lica so rdeli.
A prišla je jesen — vsi uveli
so barvo njenih lic imeli.

VASA EŠKIČEVIĆ, Irig (Srem).

POZDRAV ALEKSANDRU.

(Pesma, koja je bila recitovana na imendan regenta Aleksandra u obrtnoj školi u Ljubljani.)

Kad je bojna truba, nad Srbijom malom
odjeknula gromko: Uboj! Biće krvi!
Ispred srpske vojske sa mačem u ruci
stajao je junak, Aleksandar prvi...

Dušmani su silni poput ljute zveri
navalili drsko na celo slovenstvo!
al' se u boju vidlo, ko je junak pravi
ko s' bori za majku? A ko za prvenstvo.

Vekovne su borbe Tvoga ljutog mača
podigle iz krvi, krunu Ti na glavi!
za-to braća Tvoja — troimeni narod
ujedinjen evo, Tvoje ime slavi.

B. KOVAČEVIĆ, Beograd.

KUKUREKU.

Jutro ukrade prvi osmeh danu,
Sunce po svodu maže zlatne freske.
U sobi mirnoj k lepom jorgovanu
Iz postelje se krađu ruke ženske.

I kada sunce u kikutu granu
I poljubi joj s grudi mile breske,
Mlad petao se krilima razmanu
I ostri ritam pesme reske

Razlegao se kroz sve bašte kvarta.
Ona uzdrhta i s osmehom marta
Ka mladom suncu pruži svoje ruke.

I slušala je prvi put te zvuke,
Dok sam ja na nju misleći i bdeći
Slušo te noći petlov pean treći.

ČEDOMIL P LAVŠIĆ, Zagreb.

DJAČKA IZLETNA DRUŽBA „USKOK“.

(Prigodom petgodišnjice.)

Razdoblje od pet godina neznatno je u ljudskom životu, ali ipak znači nešta u mladenačkim danima, jer kako je neznatna razlika u dobi čovjeka od 40 i 45 godina, tako je velika razlika između dječaka od 15 godina i mladića od 20 godina. Danas je prošlo pet godina otkako je nastala družba «Uskok», pa će i kod te družbe sve da postoji i 50 godina, baš to razdolje biti najznačajnije i najzanimivije. — Djačka udruženja nastajala su u vrijeme postanka naše družbe posvuda, naročito se u Njemačkoj osjećala potreba, da se sve organizira, dapače i mladež u svojim izletima i svojoj dokolici. Potajice se htjelo već u mladeži pobuditi smisao za vojničku disciplinu i za vojnički život. No, mi Sloveni volimo društvo, ali ne volimo omedjene društvenosti. Mi smo više individualni, rado smo svoji i onda, kad smo u većoj grupi, dok je Njemac više «Herdentier»; on lakše napušta svoju individualnost za volju cjeline. Zato su se kod nas ove družbe mnogo kasnije razvile i to više iz nekakove čežnje za oponašanjem nego iz unutarnje potrebe. Ali kad se već družba stvorila, onda smo je zavoljeli i zapt se u njoj strogo držao. Barem na početku; kasnije se sve više opet javljala želja za samostalnošću.

Nije bilo potrebno dugo razmišljanje, kako da se osnuje družba. Pri jednom izletu izvali jedan naš drug — zvaao se Braco, — tako zvanu ideju: «Dečki, zašto ne bi složili jednu družbu?» Mi smo tu ideju prihvatili, a osobito kad nam je sudrug predložio, da se nova družba prozove «Uskok», nije se tu baš mislilo na senjske Usko-

ko, već smo više pomišljali na to, kako bi stvorili društvo, da uzmognemo kadkada uskočiti iz grada i od doma. Što se očionda do danas zbililo, to ću u slijedećim recima da prikažem.

Prva je dakako bila naša zadaća, da u zvučnijim riječima odredimo svrhu družbe. Pri tom smo mi pregledali ustanove svih mogućih društava, pa smo konačno stilizovali naše uvjerenje, da je svrha naše družbe budjenje smisla za prirodu, upoznavanje domovine i naroda u cjelom životu, gojenje iskrene uzajamnosti i spremnosti za samostalan rad i djelovanje; budjenje osjećaja lične časti, a uza osobito i gojenje športa. Kad smo dakle bili na čistu na popiru, što hoćemo, baci se družba oduševljenjem mladosti na turistiku. Ali kad smo pomalo uvidjali, da je teško klipsati po kiši i blatu makar i u Šestine, smislimo i za ove dane, kad smo bili uz sobu vezani, nove «sekcije», tako da danas imademo literarnu, mačevoločku i glazbenu sekciju, pa možemo u šali reći, da mi danas sami pravo ne znamo, što smo mi sve. Ali jedno znamo, da smo i bili i ostali mladi, veseli momci, koji se ne mogu zadovoljiti tek jednom jedinom stvari, već bi najvoljeli cijeli svijet drijmiti. Pomalo smo i sami uvidjali, da ni ne možemo sve i sva, ali baš to nas je još više približavalo, jer je svaki mogao sudjelovati tamo, kamo ga je srce vuklo.

Družba «Uskok» nije početka imala premnog članova: jedanaestorica sačinjavala je družbu. No doskora se broj počeo dizati, a onda se razvio život kao i u svakom drugom društvu. Odmah

se ponuškilo na vodjenje knjiga. Blagajnička knjiga nije bila baš prevelika, ali knjiga sa sjedničkim zapisnicima bila je omašna i zanimljiva, pa će se jamočno koji «Uskok» nakon 20 godina, ako dobi tu šalatu u ruke, od srca nasmijati «zapisnički ustanovljenim» mudrolijama. Ali žao mu ne će biti! No ne samo da je ta knjiga postala premalena, već je trebalo i nove vrste knjige uvesti, kako to biva kod svih društava, gdje treba pismeno pokazati, kako se «radi». Osobito je važna knjiga bila «Dnevnik». Ali u tom dnevniku, koji bi imao kazati sve, što se dogodilo i događalo, naći ćemo, ako ćemo iskreno priznati, samo jedno: da se nije ništa osobito dogodilo. Barem ništa takovo, što bi svijet pokrenulo. A opet, baš je ta knjiga zanimljiva! Svadljivac se mora karakterizirati, da bar svaki drugi dan kakovu primjedu stavi, nečemu prigovara i nešto pita; dečko, koji osjeća u sebi sposobnost za vodju, piše kratko i oštro, a slabić i brbljavac izpiše cijelu stranu i ne kaže — ništa. Tako je družba «Uskok» imala 7, reci sedam knjiga, pa ako Bog dade, da još deset godina proživi, ne će možda više biti deset članova, ali će biti barem — deset knjiga.

I od onih prvih udrugara izgubiše neki brzo volju i ostaviše družbu, tako da je ostalo u svem 6 udrugara, nu ti su revnošću svojom i dobrom voljom uradili i za dvadesetoricu. Kratko vrijeme poslije toga poraste broj članova opet na 9, a nato počeo tako naglo rasti, da danas broji družba ravno 80 članova.

Uz ove prilike nije čudo, da se unutarnja organizacija tek pomalo razvijala, pa bi često dostajala i malenkost, da se sve tečevine izgube. Pomalo se pokazala potreba, da kod tako velikog broja članova bude organizacija što čvršća, jer se dosadašnjom organizacijom uz prirodnu sklonost pojedinaca na samoodredjenje — nije moglo na kraj. Izprva je dostojao vodja i blagajnik, potanjih pravila nije trebalo, a sada se morade sastaviti odbor, koji je učinio opsežan pravilnik i udario stalnu članarinu od 3 K. Kasnije se pokazalo, da je ovo ubiranje članarine nepodesno, pa je stalna članarina ukinuta i družba se zadovoljava sa dragovoljnim porezom. U zadnje se vrijeme pokazala potreba, da se stvori nekakav viši forum, koji bi razmirice među članovima rješavao. Zato bude zaveden «časni sud». No to nije sud, gdje bi tužitelj pristupio, da traži kaznu svoga sudruga, dapače sam tužitelj biva kažnjen, ako bi tužba iole naličila na denuncijaciju. Pred ovaj sud dolaze prijateljski obje stranke, da im se razmirica ukloni budi savjetom budi opomenom budi zapisničkim ukorom, a pronadje li sud, da se je koji udругar doista teško ogrešio o družbu, može se iz družbe izključiti, ako većina članova nato pristane. Na svaki je način gojenje bratškog i prijateljskog susretanja u družbi prva dužnost. —

Udrugari su pokazali i dokazali, da znadu, što je odricanje, samoprijegor i čvrsta volja: oni su opazili, kako štetno na njih djeluje alkohol i

pušenje, pa nije trebalo kakova nagovaranja ni s koje strane, već je dostajalo međusobno zavjerenje, da će se i jednoga i drugoga kanići. Do sada su svi svoju riječ vjerno održali, a ima nade da će barem većina svojoj riječi i vjerna ostati.

Glavna svrha udruženja jest zajednički polazak na izlete. Izprva išlo se bez prave pripreme, onako, samo da se ide. Domala postalo je to i samim članovima dosadno, pa su se — osobito za dalje izlete — pripremali izučavanjem karota, propitkivanjem kod onih, koji su u tim krajevima već bili, pazili su na vrijeme, a malo pomalo naučila je družba, što sve treba sobom ponijeti, da ne bude ni suviše prtljage, ni da išta uzmanjka. I tako se priredio oveći izlet na Plješivicu. Šad se već znalo promatrati i prirodu putem, znalo se i hodenje udesiti tako, da nije nikoga umaralo, a ipak se u najkraće vrijeme došlo do cilja. Dapače je još toliko svježine ostalo, da je većina mogla izvoditi razne igre. Sada se i vježbalo, kako treba postaviti šator. Tako smo prvi puta proživili i sami nešto od onoga, što smo u svojoj mladenačkoj lektiri našli: prvi puta smo vidjeli, kako se u svakom uređenu društvu i sodružnomu životu može vrijeme ugodnije provesti, kako se tegobe puta manje osjećaju, a podvostručuje užitak, što ga priroda daje.

Drugi se put u većem broju išlo na O z a l j, gdje smo prvi puta naučili, kako se potanje razgleda historijska gradjevina, gdje smo prvi puta osjetili, da stojimo na tlu, gdje su veliki ljudi naše prošlosti živjeli, radili i umirali.

Kasneje nije bilo većih izleta, tek po koji od po dana. Tekar godine sedamnajste mogla je družba krenuti opet na svoj prvi veći izlet. Nekako nas je neobično privlačilo Z a g o r j e. U tri dana prošli smo preko Vel. Trgovišta u Krapinske Toplice, odavle pošli u Klanjec, pa se popeli na ruševinu golenog Cersegrada. Pred nama se prostro divan kraj Zagorja, podno nas se bijelili Novi dvori, gdje je živio i umro Mihanović, iz čijeg je srca nikla u blizom Zelenjaku «Lijepa naša domovina». Zaokruživši pute stigosme u Podsvusjed, domaju silnika Tahija. Nije samo upoznavanje prirodne ljepote, osjećoj baravka na historičnim mjestima oduševio članove družbe već i onaj romantički provedeni život, gdje treba nakon napornog hoda po danu spavati pod šatorom, stražariti noću, sjediti oko vatre, na kojoj sam priređuješ jelo, a kad se u blizini izletišta nadje potok, svi oduševljeno traže u njem ohladjenja nakon teškoga i znojnoga puta. Tako neprestani boravak na čistu zraku jača i tijelo i dušu, a ktomu pomaže i priprosti zdrava hrana i znatan tjelesni napor, koji ipak ne smije nikada dovesti do posvećenijeg izmorenja.

Najveći je put poduzet slijedeće godine, kad je družba proloračila 3 dana v Z a g o r j u, obišla krajeve od Lobora do Ivanca i prošla svim zagorskim sredovječnim ruševinama. Tu se pokazalo, da je družba stekla dosta otpornosti, da uznogne i trajnije napore lagano snositi. Sve u

svemu bilo je u ovo pet godina mnogo omajnih izleta od pô dana, a četiri oveća puta potrajala su više dana. Posljedni se put na Plješivicu svršio nesretno: podivljeli seljaci navalili su s puškama na družbu, da joj otmu šatore i pribor, a jedan je sudrug pritom žalibože teško ranjen.

No svi su se članovi družbe tako ponijeli, da im je svatko morao izreći poštovanje.

Članovi su se godine 1918./19. razvrstali u 2 momčadi: mlađe i starije. Družba je proživjela gdje koju unutrašnju krizu, ali sve je prebrodila, jer su joj temelji bili čvrsto udareni.

SILVESTER ŠKERL, Ljubljana.

MISLI.

Če bi Lepoto srečal,
bi jo objel in pil,
dokler bi je sit ne bil.

Če bi srečal Mir,
bi ga prokrel
in tepel v lica.
Vstal in zopet v svet bi šel,
kot mi je sodila Pravica

A če bi Srečo srečal,
bi jo s pogledom vso zavžil
in materi bi jo podaril,
ki za zgubljenim sinom plače

Potem kot mož v viharju bi bil,
kot človek, ki je vse ljudi prevaril,
da bi se za solučna pota rešil

LJ. N. DJORIĆ, Beograd.

* * *

Srebrna prolaznost u skeletu 'eda
Klizila po nebu u zvezdanoj noći
Poštujući večno
«Napred» —
Koje u iskoni nešto neizrečno
Neznano — slučajno zapisa il kaza!
Sa, čovek, razumom i srcem zaveden.

ZORANA VALENČIĆ, Ljubljana.

JESEN.

Padajoč se ovenelo listje
v zraku lovi,
na gredi poslednja roža rdeva,
zbor pevcev molči.

Ves kras predivne narave
je uničen in strt.
Misel v mojem srcu je žalostna
bolj kakor smrt...

ČEDOMIL P LAVŠIĆ, Zagreb.

TAMA . . .

— — — bila je noć — — — nalazio sam se na periferiji grada, koji je gorio. Nebo se bilo uzarilo i razlijevalo rumen po cijelom obzorju. Iz centra grada dizale su se velike crvene krpe gonjene gustim stupom dima, lebdile u zraku silnom se brzinom kretale simo, tamo, dok ih vjentar nije bacio na zemlju, daleko od grada. Izgledalo je, ko da se je raspukla zemaljska kora a iz raspukline da teče paklenski žar... do mene je dopirao šum vatre, krika ljudi koji su zdvojno morali gledati kako se ruši sve, što su imali, vjentar mi je nosio u lice žar a oko mene padale su varnice. U duši me je nešto stezalo, nešto mi je šaputalo u uho, da idem napred... u vatru... i ja sam išao. Išao sam u susret žaru i crvenilu... Na sebi sam imao mantiju ili zapravo plašt, crn, za kojega su se lovile varnice ali ga nisu upalile. U prvoj ulici, koja je upravo počela, da gori dodje mi u susret prestravljena masa. Sa silnom se je krikom naglo približavala. Goruća greda koja je

pala sa jednog krova rasvjetli mi prestravljena lica, rasčupane kose i izbuljene oči. Onaj, koji je pao, bio je izgubljen, bez obzira se gazilo, tuklo i urlajući napred guralo, valjalo... sve bez obzira je si li dijete, muž ili nekakva mater, koja stiže k sebi dijete i zove, koga? nezna ni sama ona više i... više... a iza njih?... iza njih je tutnjila propast i smrt. Brzo se sklonem u udubine jedne velike kuće, kojoj je krov već počeo goriti. No, nisam se mogao održati. Grozan val ljudi bacio me u svoju sredinu, gurao me simo i tamo. Netko me udari u glavu, meni se zamagli i ja se srušim... no u taj mah prošla je masa, još su samo pojedinci trčali... Sasma isprebijan uspije mi, da se dovučem do jarka i ondje odmorim. I onda sam se ustao i išao opet dalje... došao sam do ulice u kojoj sam vidio čovjeka kako nešto više na prolazeće ljude, koji su bježali i vikali tako, da ga od vlastite vike nisu ni mogli čuti. Pošao sam bliže, da čujem što taj čovjek želi. Viče,

ah ne... on još samo hropče. Naslonjen na zid moli, da ga se ponese jer ne može hodati. Ražali mi se, uprtim ga na ledja i odnesem do prvog ugla gdje ga pustim, jer ja sam išao napred... napred. A onda... došao sam u blizinu centra. Ovdje nije više bilo žive duše izim mene. Trčao sam što sam brže mogao između gorućih greda koje su ležale po ulici, sa krovova padali su crijepovi i cigle pred mene i iza mene, iz svih još postojećih prozora sukljao je crn dim i obavijao me, dizao se i spuštao i najednom sam bio sav obavut dimom i tutnjavom buke vatre. Malo sam stao, da se saberem a onda sam išao dalje a svijetlile su mi ogromne baklje, kojih se svjetlost mliječno širila kroz dim i čadju. Stigao sam do rijeke po kojoj je plivalo zapaljeno ulje. Plameni jezici lizali su željezni most, kojega sam morao proći. Drhćući stupao sam na most... prešao sam. I sad sam bio u centru grada... urlanje i šum vatre postiglo je ovdje svoj maksimum. Čuo sam se kako lagano svladavam vrućinu, koja je ovdje vladala... išao sam... iza jednog zida dopiralo je do mene jecanje žene, koja je ležala pod balvanom, koji je gorio. Digao sam balvan sa njenog tijela, premda sam znao, da joj time muke samo produžujem... Pred menom je najednom stajala visoka kula. Nije gorila. Barem nisam mogao da vidim... ušao sam unutra... stojim. Velik mračan prostor, posut crnim pijeskom, bez pogleda u vis i bez prozora. Buka iz vana prodirala je kroz debele zidove, no nije više bila grozna već tiha i upravo mila, ko da je iz podzemlja dolazi otajstvena svirka. Razabirao sam udare i monotonu pjesmu... A u sredini tog mračnog prostora ležale su na pjesku nekake kosti a među njima lubanja. Kleknuo sam na pjesak i podigao tu голу lubanju i gledao ju, zurio u

nju bez prestanka, pritiskao sam ju na svoja prsa i mislio. Mislio o njoj... ona je u meni gledala svoju prošlost, a ja u njoj svoju budućnost. I onda sam zaplakao, a moje vruće suze kapale su na lubanju, kliznule se niz golo čelo i kanule u prazne oči, iz kojih su se krijesile... učini mi se ko da me lubanja gleda i nešto me moli... moli... zadubio sam se u tamu, u prostor, u sve i slušao zamiranje podzemne glazbe. I ona je zamrla. Bio sam sam sa svojim mislima i lubanjom u tamnom prostoru, posutom crnim pijeskom... trgnuo sam se što je to? Izvana sam čuo muklo udaranje velikih zvonova. Skočio sam i poletio napolje. Bio sam u bijelome plaštu i držao u rukama lubanju. Trčao sam..., bio je dan — svijetli proljetni dan... sunce se bljeskalo o stakla na krovovima visokih kuća, zrakom su lepršale ptičice uznemirene težkom zvonjavom. Dole su bile ulice pune ljudi... sve je vrvilo... štisnem lubanju jače i spustim se strnputice dolje: k vrevi. Zašao sam među ljude, motao se oko njih, slušao razgovore i smijao im se u lica: Htio sam svratiti na se pozornost, no oni su se ponašali kao da me ne vide, ko da nisam prisutan. Razljutio sam se na njih, a u isti sam ih se mah prestrašio, bojao ih se... učiniše mi se odvratnima... ogadjenima... trčao sam dalje, van, daleko izvan grada, daleko od njih... išao sam preko ravnih poljana i sve dalje... i dalje... grad je bivao sve manji... još malo, i kad sam se zadnji put okrenuo, vidio sam još samo kako iz magle strši toranj crkve i ništa drugo... trčao sam sa lubanjom u rukama a progonilo me muklo udaranje crkvenih zvonova, koje je pomalo umiralo... dok nisam bio opet sam... sasvim sam... Završi ludjak svoju svakidašnju priču umirajućim glasom...

R. K.

SPLOŠNE DIREKTIVE GEOGRAFIČNEGA ŠTUDIJA.

Med najzanimivejše in za splošno izobrazbo najpotrebnejše vede spada brez dvoma tudi geografija in ne morem si misliti večje blamaže, kakor je ta, ako človek, ki hoče biti olikan, na tem polju popolnoma odpove.

Le za malo drugih ved velja še ta trditev, predvsem za zgodovino, ki je po svoji snovi itak tesno združena z geografijo, in za literaturo.

Da se pa razumemo, vam moram, prijatelji mladi, katerim sem se namenil iz lastne svoje skušnje podati nekaj navodil za učenje te lepe stroke, najprej povedati, kaj je sploh geografija.

Geografija ali zemljepis je veda, ki nam opisuje našo zemljo, kar nam pove že ime.

Najprej je obsegala ta veda le risanje kart, — saj «grafo» se pravi pišem, rišem — in pozneje šele je prišla k risbi (karti) — legenda, opis.

In še danes je naloga vsakega geografa ne samo opisovanje, temveč tudi risanje. Karte so za geografa neobhodno potreben vir, brez katerega ne more ničesar delati.

Kaj pa vse spada v geografijo? To je drugo vprašanje, katero si moramo staviti.

Marsikomur izmed vas se je morda geografija priskutila, ali pa vsaj v vas ni vzbudila interesa, ki ga zasluži vsled svoje eminentne važnosti za človeka, ker je ne poznate, ker jo morda poznate z napačne strani.

Ni najvažnejše v geografiji, da si naberete velik zaklad imen raznih mest, rek, gorā itd. in morda številčk prebivalcev, višin i dr., temveč glavno je, da spoznate razvoj in njega vzroke, da spoznate zvezo med temi na prvi pogled tako mrtvimi kamni, med sinjim morjem in njegovimi

strmimi bregovi, zvezo med zemljo in človekom, ki je stara toliko tisočletij kot človek in ki govori glasno govorico tisočletne zgodovine.

Kaj bi nas briga zalivski tok, ki nastane tam doli na ravniku, da ni tudi evropska obal deležna njegovih dobrot?

Poglejte si potek januarskih isoterm v Norvegiji in na Ruskem! Ali ni ta govorica glasna dovolj?

Dve struji se na svetu vedno bojujeta in sta si vedno druga drugi nasprotni: stara in nova, aii moderna, kakor ju kratko imenujemo. Tako v navadnem življenju, tako v umetnosti, tako tudi v znanosti; navadno ni kompromisa med njima.

Ali še niste čuli hvaliti svojega deda dobrih, starih časov, ki se ne vrnejo nikdar več? In ravno zato, ker so izgubljeni za vedno, zdé se onim še lepši.

Isto najdemo tudi v geografiji. Stara struja gradi vse na imenih in zaklad slednjih se ji zdi — veda, geografija. Pa katera veda obstoja iz kupa imen in števil, ki jih čez par let najkasneje zopet pozabiš?

Dosti značilno je, kar mi je nekoč pravil moj profesor na vseučilišču o stari metodi geografičnega pouka. Ne samo na srednji šoli, še celo na univerzi je bila geografija degradirana v navadno dekle spomina.

Pravil mi je z zasmehom, — ker druge kritike pač ni vredna taka psevdo-geografija, — kako je moral sam pred nekako tridesetimi leti znati za izpit vse, tudi najmanjše otoke v azijskih morjih, katerih je nekaj stotin.

Da se pri takem pouku ubija veselje do stvarine, je razumljivo. Ševeda pa s tem ni rečeno, da se ne rabi nobenih imen, gotovo «copio» si mora vsakdo pridobiti, ampak držati se je na vsak način srednje poti.

Ravno tista poglavja pa, ki so najzanimivejša in najvažnejša, se na srednji šoli premalo vpoštevajo ali sploh izpuščajo, ker je premalo časa. Zato naj vsakdo sam pregleda in prečita dotična poglavja, posebno če se za stvarino zanima in se morda kdaj misli specialno z njo baviti.

Sicer pa naj ta moj članek ne bo polemika s staro metodo, temveč kažipot za novo.

Zato hočemo kratko pregledati obseg geografije in razdelitev njene stvarine.

V glavnem se deli geografija v tri poglavja.

Prvo poglavje — matematična in astronomična geografija se peča z našo zemljo, njeno obliko in njenim gibanjem ter stališčem v svetovnem prostoru.

Drugo, fizična geografija, z zemljo samo, njeno sestavo in vsebino. Podpoglavja so: 1.) litosfera ali trdna zemeljska skorja, 2.) hidrosfera, t. j. vodovje (oceani, jezera, reke), 3.) atmosfera — ozračje na zemlji in okoli naše zemlje.

Tretje poglavje ali biogeografija se peča z živimi bitji, z organizmi na naši zemlji: z rastlinami, živalami in končno s človekom, ki v svoji relaciji do zemlje igra tako važno vlogo na svetu, da je ta stvarina kot samostojno, četrto poglavje izločeno in tvori danes posebno poglavje — antropogeografijo.

To najvažnejše in zelo obširno poglavje razpade v več podpoglavij, o katerih hočem ob priliki povedati kaj več.

Ta so sledeča:

1.) Človeški rod, njega starost, število in del zemlje, na katerem v celoti prebiva, t. zv. oikumena.

2.) Naravna, — antropologična razdelitev človeškega rodu v plemena ali rase in jezikovne skupine.

3.) Razvrstitev po kulturnih stopnjah.

4.) Najvišja skupna družabna oblika — država.

5.) Vere in njih razširjenost.

6.) Naselbine in gostota prebivalstva.

7.) Prometna pota in sredstva prometa.

8.) Svetovni promet in svetovna trgovina.

Prva tri podpoglavja se pečajo nekako z abstraktnim človekom, ne oziraje se na konkretne slučaje, zadnja pa ga premotrivajo z ozirom na njegove družabne oblike in njegovo odvisnost od zemlje, na kateri prebiva.

Priključena je zadnjemu podpoglavju še zgodovina odkritij, ker odkritja so šele zadnji vzrok in vir, da smo mogli spoznati veliko večino človeškega rodu in opazovati njegove lastnosti

ČEDOMIL PLAVŠIČ, Zagreb.

V SUTONU . . .

— — — Sjedili smo na paluhi broda — sasvim sami, ona i ja . . . Sunce je zalazilo. Njegovu zadnji umorni traci gubili su se pomalo u vršcima drveća šumice koja se tamno kočila po mirnoj obali. Čitavim krajem vlada tišina i mir koji je prekidalo jednolično udaranje brodske mašine . . . šutili smo. O čemu da govorim? . . . neznam, bojim se, da ne pogrešim. A ona . . . ona gleda u kraj, u šumu na obali . . . i . . . tiho fićuka

ariju iz Traviate. Obuzme me čustvo, kao da smo se tek čas prije upoznali . . . a već se poznajemo dvije godine. Peklo me što neznam počet razgovorom — takav slabić pred — ženom. Kad bi mi ona pritekla u pomoć . . . Pa nije ni prvi puta što smo sami. Koliko puta smo u vrtu kod njene tetke ovako sjedili, jedno uz drugo i čavrljali . . . o običnim stvarima. I nije mi bilo čudno . . . tako neugodno i nesnosno kao sada. Padne mi na pa-

met, da joj govorim o svojim čustvima — ta htio sam to već toliko puta — al, nisam se usudio. Uvijek kad sam htio početi, opazio sam u njenim velikim očima neki čudni sjaj pred kojim sam se uplašio. Da joj zbilja kažem da je ljubim? Ha, ha... smiješno... ja da ljubim... ja(!)... ta ja neznam što je ljubav... koji iscrpljen stari kavalir možda bi rekao... platonska ljubav... ali ne... ja ni ne težim za tim. Ja želim, da mi bude prijateljica... prijateljica!... tako malo... Sjeta, žalost i umor legnu mi na dušu. Da poludim. Ali ono čustvo kad sam u njenoj blizini. Onaj dah. Što bih htio?... što? učini mi se ko da netko iz šumice na obali za mnom više... što?... A odgovor... nema ga, bez odgovora... zgrozim se, zima mi prodje tijelom i nehotice se stresem... Oho, Vi se tresete, zar Vam je zima, možemo i dalje — zapita ona trgnuv se iz Traviate. — Hvala Bogu pomislim. Ne... nije mi zima, ostanimo ovdje. Tu smo sami i ja... volim kad smo sami.

Zbilja?... I ja volim samoću. Vrlo ste šutljivi danas!...

Da... razmišljao sam o sebi i... o Vama...

O meni... vrlo lijepo... odgovori mirno, nasloni se dublje u stolac i pogleda me svojim velikim očima iz kojih sam čitao... tek samilost(!)

Htio sam nastaviti, no nisam mogao...

— Ali pogledajte mjesec kako je krasan... prekrasan. Još ga nisam tako lijepa vidla... prekinu ona šutnju. Ljutio sam se što me je ovakom monotonom stvarju kao što je mjesec prekinula u mislima... dal je to izrugivanje ili naivnost?

Nemarno pogledam spram strane na koju je gledala... već se spustio sumrak. Lak povjetarac ljuljao je vrčima drveta... uljuljavao ih u san... mjesec se dugim zlatnim trakom odrazivao u vodi... Negdje u daljini ćurljicao je čuk, dozivao je nekoga... tako bolno... Na brodu su počeli paliti svjetla. Čudan osebujan mir. Pricinilo mi se ko da proživljam kakvu davnu i drevnu pri-

ču o Aladinu ili o Ali — Babi... Mašina u brodu jednolično je i teško dalje soptala. U nutrini broda netko je svirao u gitaru... ona je šutila i slušala kako se čuk taknuo sa gitarom... a ja — ja sam se čudio njenoj naivnosti... Lijepo je spomenem, no nije odgovorila... neko smo vrijeme nijemo sjedili...

— Pjevate li pjesme — upita tiho.

Pokušao sam.

— Onda opjevajte ovo —

— Što? —

— Ovaj mir... ovo sve...

— Nemogu —

— Zašto? —

— Hm, mir kažete da spjevam — ta da kad bi sam bio miran... uz Vas nemogu biti miran...

Još nikad niste tako zaljubljeno govorili...

— Ne... ne, al taj mir, ta tišina, ta večer... čudno... čudno djeluje na moju dušu...

Nije mi odgovorila, a danas sam sretan, da je šutila...

Približavali smo se cilju... u daljini iskršavala su svjetla grada... sve bivala veća i veća... na tamnoj pozadini pojavi se silhueta grada sa tornjem katedrale... mi smo došli... meni je bilo da očajavam. Imao sam priliku da joj govorim, a nisam... samo sam buncao... a ona... ona je dalje govorila o gradu i radovala se, da smo došli. Bila je već umorna... rastaneni se tužno... ona sidje preko mostića, a ja sam imao još neko vrijeme postaviti. Stisnem joj ruku.

— Zbogom, reče jednostavno i ode sa svojom tetkom...

— Zbogom, viknem za njom... odmicali smo... nisam znao što da počnem. U duši me stegne, spopane me jad... htio sam skočit u vodu, plivat do obale i past na koljena i molit je, da me uzme sobom... sobom... i suton je zamro... spustila se vedra noć puna blistave mjesečine... vjetrić je pirio i lagano treperio zastavicom na jarholu... čuk nije više ćurljicao i prekidao gitaru... sve se ulilo u san... odmicali smo...

MILAN DEDINAC, Beograd.

PRIČA.

... A bleđi i osetljivi mladić napisa priču:

«Soba je mirisala na gas i medecine, a lampu je svetlucala žutom svetlošću i obasjavala dva duga reda bolesničkih kreveta koji ličahu na dva duga reda zapuštenih grobova u noći, pod ispijenom mesečinom.

I po treći put je obišao debeli lekar polumračnu i zagušljivu sobu, i po treći put je neko zakucuo na belim vratima.

Vetar je iscepao zalepljenu hartiju na razbijenom prozoru i ugasio veliku lampu.

Neko je uzviknuo...

— Sve jedno! rekao je debeli lekar i zatvorio vrata za sobom.

Samo je hartija na prozoru kao doboš dobovala...»

* * *

... A bleđi i osetljivi mladić napisa priču punu bola:

«Debeli je lekar skinuo svoju belu haljinu i obukao crno odelo, i mnogo se nanirisao. On je obćžavao miris ljubčica i ruža, a ne zadah medicina i jodoforma. Bolnica ga je gušila.

I za poslednji put pogledao je debeli lekar u veliko ogledalo i nasmešio se. I slika se iz rama zadovoljno osmehnula.

Otvorilo je vrata i ušao u mali salon, iz koga su dopirali nejasni zvuci raštimovanog klavira...

* * *

... A blede i osetljivi mladić napisal priču puno bola i u njoj vide čitavu tragediju života:

«Neko je umirao u mračnoj bolesničkoj sobi, a blede su lica očekivala debelog lekara. Upale, duboke i užarene oči gledale su bela zatvorena vrata, i molile, i očekivale da se pojavi bela, široka senka.

Neko je umirao, a debeli je lekar crtao na zamagljenom prozoru srce, stezao belu ruku jedne žene i mirisao na ljubičice. On je obožavao miris ljubičica i ruža, a ne zadah medecina i jodoforma.

Neko je umirao, dok je hartija na prozoru kao doboš dobovala.»

* * *

... A blede i osetljivi mladić napisal priču puno bola, i u njoj vide čitavu tragediju života.

— Jeli to sve! zapitao sam osetljivog mladića, koji je plakao pored mene.

— Da! rekao je on.

Nasmešio sam se, a on me je tužno pogledao.

S. LUTMAN:

NEKAJ MISLI O SPORTU.

Počitnice so pred durmi. Kdo bi se jih ne veselil? Po dolgem, mučnem, dasi duhu koristnem sedenju v slabo prezračenih učilnicah si gotovo želi vsak v prosto naravo, kjer bo našel ono duševno razvedrilo, ki ga odteguje vsakdanjim skrbem in istočasno posvečeval telesu pozornost, ki jo je med letom zanemarjal. Ali iz lastne krivde ali ne, o tem bomo še govorili. Zbistril se mu je pač um, a telo? Ali ni bilo to po mačehovsko zapostavljeno?

Pred kratkim je objavil dr. Kokalj v „Slovenskem Narodu“ članek, v katerem graja učno upravo prejšnje države, ki se za telesno vzgojo dijaštva ni mnogo brigala, da celo omalovaževala in zanemarjala smotreno vzgojo krepkega telesa. Telovadba je bila vrinjena med neobligatne predmete in s tem je učna uprava vedoma podpirala lenobo onih zastancev, ki so se vdajali sladki letargiji brezdelja. Naravna posledica tega neumestnega ravnanja je seveda bila ta, da se je naraščaj pomehkužil in se vedno bolj odtujeval telesnim vajam. Razen običajnih majskih izletov, ki so pa bili le kratki, ni učna uprava uprizarjala ničesar. Ako ni naraščaj sam pograbil inicijativo, bi ne bil smel ničesar, s čim bi si bil utrdil svoje, v razvoju se nahajajoče telo. Da je telesna vzgoja ravnotako potrebna kakor duševna, da celo predpogoj zadnje, o tem — upam — mi ni treba tratiti besed.

Pri starih Egipčanih je tvorila telesna vzgoja del izobrazbe. Pri Grkih so telesno izobrazbo zakoni Solona direktno zahtevali in največja žalitev je bila, ako si komu rekel, da ni znal ne plavati ne pisati (*μητε νειν μητε γραμματα*). O telesni vzgoji severnih Germanov pričajo pripovedke Reowulf, Olaf Trygveson in Odd, o Germanih poročata Caesar in Tacitus. V dobi reformacije so jo pobijali in v 17. in 18. stoletju je skoro izginila. V 19. stoletju je bila zopet vpeljana na šolah po filantropih. V pruskim seminarjih je bila celo obligatna. V XX. stoletju, v dobi splošnih reform je dosegla telesna vzgoja v večjih državah (Amerika, Anglija) svoj višek in države se na tem polju marljivo kosajo med seboj. Zmage sport-

nih organizacij se slavijo kakor zmage, zadobljene v vojni z drugo državo.

Po vsem tem lahko sklepamo, da je telesna vzgoja mlajše generacije važna in potrebna in prepričani smo, da ne bo rodila slabega sadu.

Dr. Kokalj stavi v svojem članku vprašanje: „Ali naj učna uprava naše mlade države sledi tem vzgledom iz pretekle dobe? Ali naj na tem polju morda krene na nova pota?“

Na vsak način upamo in zahtevamo od učne uprave, da obrne svojo pozornost tudi na vzgojo telesa. Da je ta potrebna, smo uvideli in latinski pregovor „mens sana in corpore sano“ ji gotovo ne bo neznan. Da ta reforma na polju telesne vzgoje ne bo prav težka, apelira dr. Kokalj na celokupno dijaštvo, v prvi vrsti na akademsko omladino, ki naj ugladi učni upravi pota in ki naj pokaže iz lastne inicijative smeri, po katerih se mora ravnati v prihodnosti.

Toliko, kar se tiče učne uprave. V kaki smeri se bo telesna vzgoja morala reformirati, oziroma šele uvesti, to se bo pokazalo v najkrajšem času. Na vsak način pa moramo zahtevati, da se odmeri telovadbi, ki ni nič drugega, kakor prva in najprimitivnejša sportna panoga, toliko ur, kolikor zahteva važnost in potreba tega predmeta. Nočem se spuščati globlje v razmotrivanje tega predmeta, ampak podam le nekaj misli v razmišljanje. Da se z enourno tedensko telovadbo nikakor ne bomo strinjali, to je umevno.

Svet nas smatra za čil narod, v katerem tiči še mnogo zdrave, neizrabljene ljudske sile. Ali naj dopustimo, da ta sila ohromi, se pomehkuži? Nikakor ne. Naše zahteve niso pretirane. Videli smo pri drugih narodih (Angležih, Čehih, Skandinavcih) blagodejni vpliv sportnih iger na mladino in ljudstvo in v tem oziru nočemo zaostati za njimi.

Izmed Slovanov so Čehi najbolj znani v zunanjem svetu. Njih zmage v Parizu in Londonu so inozemstvu imponirale in jim donesle ugled drugih držav. Naše sokolstvo je bilo tudi znano, a mi smo to priliko premalo izrabili, medtem ko so razvili

Čehi mreže svoje propagande v vseh državah in državnicah.

O sportu se v zadnjem času mnogo govori in piše, zato se hočem omejiti le na najpotrebnejše opazke. V zadnjem času se je pojavilo zanimanje za sport dokaj jačje nego prej kdaj. Sportni klubi rastejo iz tal kakor gobe po dežju. To dejstvo mora biti za nas razveseljivo, ima pa lahko svoje slabe strani, namreč te, da se moč preveč razceplja.

Klubi, kateri so se nanovo sestavili in ustanovili, gojijo predvsem nogomet. Pri nogometnih in podobnih igrah igra smotreno gojenje važno vlogo in ravno ta točka se največkrat prezre. Nogomet v pravem zmislu izpolnjuje le uspehe, dosežene po telovadbi. Le smotreno gojena nogometna igra bo vzorna in nesurova, dasi pride večkrat do ostrih spopadov, zaradi česar tudi telesne poškodbe niso izključene.

To omenim le v toliko, ker opažam, da se ravno te točke vedno in vedno prezrejo, da se polaga pri vajah, takozv. „training“ premalo važnosti na smotreno, premišljeno igro. S tem pa nikakor ne podcenjujem igre, v kateri se mojstrsko odlikuje anglosaška mladina, med našimi slovanskimi brati na prvem mestu Čehi.

Ako se bo gojila telovadba in podobne igre v prosti naravi in če bo naše dijaštvo resno skrbelo za vzgojo svojih teles, potem bodo izginili izpiti obrazi; lica bodo zdrava in zagorela. Naš dijak ne bo suženj modernih bolezni, ki jih poznamo pod imenom nervoznost, nevrastenija, anemija, ki pa niso nič drugega, kakor zanemarjenje telesne vzgoje in ne samo posledica „prenapornega“ študija. Koliko so v tem oziru zakrivili krokarski izpiti in mački, o tem nočem razmotrivati.

Mnogo večjo važnost pa polagamo na gojenje vodnega sporta, posebno plavalnega in veslanja.

Plavalni sport je iz higijeničnega stališča eden najbolj zdravih sportnih panog. Pri plavanju delujejo skoro vse mišice in dihanje je tu ugodno regulirano. Seveda je treba tudi tu poznati meje, do katerih je ta vrsta sporta koristna in nepretirana. O praktični vrednosti plavalnega sporta govoriti, je škoda vsake besedice.

Roko v roki s plavalnim sportom naj bi hodilo veslanje. Tu razločujemo zopet več podvrst, od katere je vsaka več ali manj telesu koristna. Medtem, ko deluje pri nogometu in drugih podobnih igrah vedno le del človeških mišic, se pritegnejo pri veslanju vse mišice k delu, posebno še pri moderno zgrajenih čolnih. Pri tem mislim na one ozkozgrajene čolne, ki jih imenujejo Italijani „canotti“. Ti čolni so zgrajeni za osem, štiri, dve in eno osebo (Skiff). Posebnost teh čolnov je, da drči sedež, na katerem počiva gornji del trupa veslača, na ovojih in progah v horizontalni smeri podolž. Na ta način pridejo vse mišice, posebno noge, v poštev. Smotreno

priučenje veslanja v teh čolnih je sicer zelo težavno in zahteva zadostnih vaj. Na tem polju sporta se odlikujejo najbolj Angleži, in sicer v prvi vrsti dijaki-visokošolci. Posebno inteligenca najde v kraljestvu Albiona kljub svojim opravkom še vedno čas za vežbanje udov in tako najdemo celo na vodilnih političnih mestih ljudi, ki so strastni „sportsmani“. Osnovno načelo teh ljudi je vedno: to Keep cool.

Naša država je bogata na rekah in jezerih in ima lep del Adrije v svoji poseti, zato sem mnenja, da bi se sport razvijal pri nas lahko sijajno. Kakor nam je dr. Kokalj v svojem članku pokazal, ima Ljubljana naravnost idealno lego za gojenje te vrste sporta in naša stvar je, da se uresniči ta naloga, ki nas čaka.

Ljubljana lahko postane v kratkem sportni centrum vse Slovenije. Tudi štajerska mesta imajo v tem oziru ugodne lege, bodisi za vodni sport kakor tudi za ostale panoge; kakor se opaža, konkurira Maribor že precej marljivo z našo slovensko prestolico.

Dalmatinski veslači so obče znani; ne samo pri nas, ampak tudi pri naših sosedih Italijanih. O drugih krajih nisem tako dobro poučen, a mislim — kolikor sodim iz sportnih revij — da se bo tudi tamkaj našla prilika, gojiti sport v tej meri, ki ga zahtevajo naše čvrste sile in naše naravno bogastvo.

Sport modernih čolnov in jadrnic je le malo razvit in telesu ne koristi toliko kakor ravno imenovane vrste. Tudi tu prednjači Amerika in Anglija, pri katerih je sploh vsak sport sistematično urejen in gojen.

Omenim naj še eno vrsto sportnih panog, turistika.

Slovenija je znana po svoji naravni lepoti in po svojem bogastvu planin inozemstvu pač še malo; tu treba večje propagande in dela. V to so poklicani razni uradi za tujski promet. Neodpustljiv greh pa bi bil, da bi dijakom bile te lepote neznane. Ne samo visokošolsko dijaštvo, na katero apelira dr. Kokalj v svojem članku, ampak tudi naše celokupno srednješolsko dijaštvo mora imeti pri tem svojo besedo.

O različnih krajih nočem govoriti, ker bi to trajalo predolgo. Vzemi si specialko (1:75.000) v roke in videl boš sam, koliko divnih alpskih tur se ti nudi, ne da bi preveliko trpel pri tem tvoj mošnjček, ki itak ni pretežak. Razen tega lahko izplačaš tvojemu telesu davek, katerega si ostal dolžan med letom, ko si hlače trgal v svoji šolski klopici.

Posebno bi opozarjal tovariše iz Hrvatske in Srbije na naše krasne gore in planine na Kranjskem, na divno zeleno štajersko Pohorje pri Mariboru in prepričan sem, da se ne bodo kesali potovanja v ta naš planinski raj. „Djački Ferijalni Savez“ nudi itak najlepšo priliko za obisk teh krajev in prepričan sem, da ne bo nihče hotel zaostati pri tej prepotrebni počitniški zvezi, ki omogoča tudi revnejšim dijakom potovanje po naši krasni domovini.

VITOMIR PAVLOVIĆ, Beograd.

ČOVEK.

MILUTINU BOJIĆU.

Borba, rad, istrajnost — na ladji katarke.
Nestalnost, prolaznost — more i vetrovi.
Život, sreća, nade — obmane i varke.
Večnost i beskrajnost — pomrli svetovi.

Čovek živi, trpi, bori se i nada.
Traži sebe svuda i, usamljen tako,
Sve voli i mrzi, prezire i strada.
I sam sebi stvara od života pako.

Ko ga vodi, drži, hrabri, poučava?
Kuda ide, zašto, gde će najzad doći?
I što se od samog sebe užasava,
Kad postane jednom svestan svoje moći?

Zna li kogod reći, gde se skriva tajna
Svega, koje sniva u carstvu Prošlosti.
Koje krije, dolje, Budućnosti beskrajna,
I dani, koji su došli bez svetlosti.

Niko... Ništa...

Vode ga kroz život i kažu mu: «Živi
To je tvoje pravo, koje mnogo vredi.
Pravac (vidici su mu široki i sivi).
To je cilj, kome treba, da se sledi.»

«Jer, šta će ti, najzad, znanje svih mudraca
Kada ne znaš reći: „Živim srcem holim!“
I šta će ti počast svih zemnih mrtvaca,
Kad ne možeš reći: „Iznad svega — volim!“»

Pred njim će se kititi u sumraku dana
Sve, što je životu pridavalo čari.
Na vratima svoga večitoga stana,
Oprostiće nadu, ljubav, život stari.

I nek tako bude... Nek u Sunca sjaju
Čovek slavi ljubav, i neka se moli
Bogovima svima, koji život daju.
Nek sve zaboravi i samo nek voli.

I nek živi mladost. Nek uz čase pune
Previre i kipi, raste na sve strane.
Nek cveraju ruže, i njihove krune,
Nek venu u Jesen vetrom rastrgane.

Jer živeti znači imati sve nade,
Koje čovek pozna u lutanju dugom
Gubiti ih redom, znati da se krađe
Čas, kad će se mirno svemu reći zbogom.

I gord, sam, nesrećan, nemoćan da stvara
Zastaće pred delom u kome se krije
Sva tajna njegove prirode i dara
Budućnost i prošlost koje više nije.

Osetiće kako još u njemu živi
Sav blesak života koji će tek doći,
I kako za njime ni dužni, ni krivi,
Milion drugih dolaze bez moći.

! žive, i pate, sanjaju i ljube
Tražeći sreću u većitom kretu.
I zatim bez krika polako se gube
Ko ždralova jato noću u svom letu...

To je sudba sviju... Ropstvo bez slobode —
Nesreće i patnje što nas tako grle
Život kog nesvesno milioni vode,
I bića s ljubavlju što u nevrat hrle.

Vaj... Bogovi naši, pomrli ste davno
Dusi vaši lebde iznad mračnih mora.
A ljudi na njima boreći se slavno
Padaju i traže sunce iznad gora...

BUKOVEC, Zagreb.

LUĐI PAVLE.

Još je sunce za obzorjem spavalo, kad se je
Pavao vukao iz sirote kolibe; a tužna ona i stanari
joj.

Već su dva meseca kako Pavao broji dan za
danom pomno kad će „Petrovo i Pavlovo“. Pa kad
bi se u veće vratio s kravama, urezao bi zares na
starom orahu za znak: opet za dan bliže.

A bio on siromah onako šenut.

Tamo preko s onu stranu gore ima selo poveće,
gdje je svake godine na taj dan proštenje. Sakupi

se tu ljudi odasvud. Mnogo ih dodje s blagom na
prodaju, i svašta ima ovdje na taj dan. Tako bi i
Pavao običavao dolaziti s ocem ili majkom kad je
bio još malen. No već treću godinu polazi on sam,
a ima mu već i više nego dvadeset.

Kao pred tri godine tako i ove polazio je on
posljednjeg tjedna svaki dan do na vrh brda, gdje bi
se popeo na visoki hrast i gledao u dolinu. Smijao
bi se od veselja, vikao, kad bi gledajući mislio kako
će on onamo.

A kad bi se vratio s vašara pričao bi ostaloj djeci kako je tamo iza brda lijepo i kako imade svega. Pričao im je o „harmonikama“, koje je vidio u nekom dućanu, kako su lijepe i kakav lijep glas imadu, premda ih nije ni u ruci imao. Djeca bi ga začudjeno gledala, a on bi samo pričao i nekako sablazno prikazivao čitavu stvar. Onda je nastavio kako će on kupiti te „harmonike“, donijeti ih u selo, a onda će u njih svirati tamo u dolinici. Ptice će k njemu dolijetati i sjedati mu na ramena i drvlje će plesati i cvijeće pjevati.

— E! e! Jeste li čuli ludu što kaže? Da će drvlje plesati i cvijeće pjevati? Čujte ludu! —

— Kakve „harmonike“?! Luda! luda! —

Onda bi ga stali tući koliko ih god bilo.

— Bacimo ga u vodu! — vikali bi jedni.

— Ne, ne, već u onu rupu! Koprive dajte! — uzvikali se drugi. Pavao je samo mučeci uzmicao i gledao ih nekako samilosno.

A imao je Pavao forintu.

Pošteno je bome zaslužio tu jednu forintu od papira, koju tako pomno nosa zamotanu u nekoj vojničkoj knjižici u posebnom pretincu kaputa.

Došao naime jednom neki mjernik u selo pa kad je odlazio uzeo Pavla, da mu odnese stvari u jedno drugo selo nekoliko kilometara otale. Sve su te stvari bile u jednom kovčegu željezom okovanom.

Pritisla ljetna žega, a Pavao tegli kovčeg bez riječi i znojan koraca za ugojenim mjernikom. Dok su stigli u ono selo kud je mjernik morao otići, mi-moišli su oni već dva druga zaseljka.

Umorno, žuto gleda žito u gorući zrak i sve je tako mirno kao uklesano. Pa kad su stigli u selo i ušli u neku birtiju, gdje su u kutu sjedjela dva seljaka, baci on kovčeg, otare rukom znojno čelo pa pričekao. Mjernik mu pruži papirnatu forintu, a on je primi snažno i poleti prema vratima. Zagledala ga onda dva seljaka pa će mu jedan:

— A je si l' ti to Pavle? Na ispi! —

ponudio mu ovaj čašu s vinom ali ne čuje toga Pavao, već bježi na vrata.

Onda su nešto još gundjali oni vinski prijatelji i na mahove se zalijetali u govoru.

Mjernik se nije mogao nikako namjestiti.

Raskopčao cijelu košulju i razgalio prsa pa se tare po rutavom tijelu, ali nikad dosta.

Pijane muhe su dosadno zvrndale i sletale sa stropa na goste. Mjernik nije znao kako bi se obranio, pa što se je više razgaljivao, to su više dolijetale na vonj znoja i sijedale mu po tijelu kao polumrtve.

Krčmar je negdje vani na dvorištu raskolačio noge u lipovu hladu i zveckao novcem u dubokom džepu. Bijela mu znojna košulja kao pozelenjela od boje lišća, što je padala sa zrakama usijana sunca. Pod stolcem je zevalo ugojeno staro pseto, isplazilo jezik pa diše teška i čitava mu se utroba ljulja.

Kad se je sunce malko nagnulo, stigao je Pavao do križanja. Po strani stoji krst i razpet Krist. Sjeo je pod krst u travu i gledao sad Raspetog, sad forintu, a oči su mu bile prazne — neizmerno praz-

ne. Onda se je stao krstiti tako dugo, dok ga nije prekinuo neki daleki zov u polju. Pokrio se i buljio dugo — dugo u Raspetog, i već su se oduljile sjene i zapad je krvavo gorio. Još je dugo buljio; najednom se nasmijao i na mahove greao u smijehu, a onda je ustao i natraške odilazeći smijao se prema raspetlu.

„Blaženi siromašni duhom...“ tako se je čulo u zapad sunca.

II.

Posljednji je tjedan pred Petrovo. Ne bi prošao dan, a da ne bi Pavle otišao na vrh brda. O, onaj hrast, gdje bi se on njihao od veselja gledajući onu valovitu dolinu. Svašta bi pjevao i vikao. Pa kad bi mu sve sa srca palo, kad bi sve ulio u pijev i vrisak, i njihanje i smijanje, posljedni bi put vrisnuo, a onda se polako spuštao s hrasta. Sretan je bio, neizmerno sretan. Onda bi se opet žurio u dolinicu zelenu, toplu. Legnuo je u hlad i mislio nešto.

Mislio je o sreći... Da li je on znao što sreća? Tko bi mogao reći? Krave, praporci, dolinica zelena i topla, ono njihanje na starom hrastu — to je sve. I još nešto...

Ne može se sjetiti, ali zna, da postoji jedna sreća, koju on osjeća.

Pozna on Maru. A kako i ne bi, kad nema dana, a da je ne bi vidio, gdje mu prolazi mimo. Ona je pasla tamo iza šume. Svaki dan je ona prolazila onuda i već mu s daleka nazivala dobro jutro, a on bi joj odyraćao.

Mara je prolazila, a da je Pavao nije tako reći ni opazio. No već je nekoliko dana, što prolazi Mara, a ne vidi nigdje Pavla. Krave mirno pasu rosnu travu, a njega nema — nema. Nešto joj je falilo kad ga nije bilo. A kad bi pregazila dolinicu i zašla malko u šumu, počela bi pjevati jednu tužnu pjesmu. Pjesma je zvonjela polomljeno, grčila se u krošnjama i tiho nestajala gore u plavom. Pavle bi onda izašao iz panja gnjila i tiho koracao za njom. Pa kad mu jače šušnu lišće pod nogama brzo stane za drvo, a onda je opet slijedi. Drhtao je u čitavu tijelu i nešto mu se kidalo s nutrine. Gledao je ono zdravo tijelo i slušao kako umire pjesma. Već je nije vidio...

A čemu se je toliko boji on ni sam ne zna. Samo, da bi je cijelu rado imati na rukama, onda je gristi, stiskati i sve da joj da sa sebe, sve, što mu je najmilije.

Još je sunce za obzorjem spavalo u Petrov dan, kad je Pavao izašao iz kolibe. Danas ima on košulju s crvenim pucetima i odijelo novo, što obuće samo o Božiću, Uskrsu i Petrovu danu. Ne će on biti u crnom, već je okrenuo i hlače i kaput pa je sada u bijelom. Cijelu se noć okretao u postelji i čekao dan. Sada on ide u onu valovitu dolinu, gdje vri crpa ljudi, gdje se sve tako šareni i veselo je. O, koliko je uzdisao, da kupi jedne „harmonike“, pa da svira bez prestanka tamo u zelenoj, toploj dolinici. Dvije je godine dolazio onamo baš radi „harmonika“, a kad bi došao pred dućan, dugo bi stajao

i gledao u nj' i hodao amo tamo, dok se napokon ne bi uputio unutra i zatražio ih. Na sajmu nijesu imali takve kakve je on želio. Tu je vrstu „harmonika“ davno već poželio, kad je jednom isto ovako došao na vašar ali se nije ništa usudio kazati ocu, jer je znao, da su skupe pa da mu ih otac i onako ne bi kupio. Pred dvije godine, kad je dobio forintu, bio bi ih sam kupio, no trgovac velj za nje tri krune; ništa jeftinije. Siromah nije toliko imao. Za godinu dana opet je on došao ali su bile za krunu još skuplje, a trgovac ne pušta ni za dlaku. Eto i treću je godinu došao u nadi e će ih kupiti, no nije bilo više onoga trgovca, već njegov sin. Dugo je kao uvijek stajao pred dućanom, a onda ušao. Sa strahom u duši motrio je on te „harmonike“, a kad je upitao što stoje, odgovori mu trgovac — pet kruna. —

Problijedio je. I posljedna nada je pala. Metnuo je „harmonike“ opet u škatulju i pospravljao svoju forintu. Na lice mu je pao bol, oči su mu bile mutne i on je samo gledao u jedno mesto. Mladi trgovac je odmah vidio, što je stvari i pružio mu „harmonike“: — daj simo forintu.

Pavao je išao ravno kući. Pa kad je već bio visoko na brdu, sastajao je ljude, što su tek išli u mjesto.

Osušila mu usta od neprestanog sviranja, pa je morao tražiti vodu. Kad se je napio iz izvora, sio je u travu, gledao u „harmonike“ i smijao se sretan dugo — dugo.

Hvatao se sumrak kad je došao u selo. Sva su se djeca sjatila na njegovu svirku i rugala mu se i vukla ga, ali on to sve nije čuo, sretan je samo svirao.

Te je noći spavao s „harmonikama“ u ruci.

III.

Novi je to bio za njega život.

Sjutra, kad je Mara prolazila dolinom, svirao je on kao da ne će nikad prestati, a kad ju je opazio umukno je i sakrio se u onaj truli panj. Mara je opazila kud se je sakrio. Danas nije pjevala onu pjesmu punu bola. U več, kad se je vraćala još je on svirao, a kad ju je opazio opet se sakrio. Mara je ustavila krave pa otišla tamo do trula panja. Pa kad im se sastadoše pogledi, ostadoše oboje kao okamenjeni. Šutjeli su i gledali se bez riječi dugo. On je bio blijed i sav je drhtav, a srce mu je strašno udaralo, kao da je zatečen u zločinu.

— Pavle — reče Mara napokon — pa što se ti sakrivaš od mene? —

Pavao je samo stajao i gledao.

— No, Pavle, pa kaži, što se sakrivaš? —

— Ma — ma — re — ja te se bojim!... —

— „Ta“ nemoj, pa što ti je? Ta ne budali! Ti bi se mene bojao? Zašto? Reci, Pavle! —

Čučnuo je opet u panju, stao se smijati i stisnuo oči. Takva ga još nikada nije vidjela.

— A što ti to imaš u ruci? Ko ti je to kupio? —

— Forintu! Forintu — govorio on smijući se na tanko negdje s vrha dušnika.

— Pavle, daj sviraj nešto, daj! —

— Khi — khi — khi — opet se nasmijao on, a onda ih najednom metne na usta, skoči iz panja i počne trčeći svirati.

Mara ga je slijedila, a volila ga od očinjeg vida. Bio Pavao širok momak i lice mu bilo neobično lijepo. I oči je imao crne, velike, lijepe oči. Siromah nije bio normalan. Tako se on rodio. Nije znao ni za što do krava i one dolinice. Otkad je tako reći znao hodati, od onda pase on krave i čisti staju. Djeca ga zvala „Ludi Pavle“. A bio je inače uvijek dobar i bojazljiv, pa kad bi se igrao s djecom, obično bi ga na koncu izbila ili uzela koprive pa ga po svuda opekla, a on im ne bi ništa na žao učinio, već bi samo bježao. Kad bi u selu trebao kogod kakav nezgodan posao izvršiti, onda bi samo njega pozvao, a Pavle bi sve učinio za komad kruha. Braća ga nijesu voljela, pa je i jeo po strani gdje god na pragu ili bi se sakrio iza štaglja.

Sio u travu, a Mara do njega i bacila mu neku oko vrata — Pavle, pa što ti mene ne voliš? —

On ju je samo položio na travu i stišćući cjelivao joj usta i oči i grizao lica i topli bijeli vrat.

Mara se posve prepustila njegovu cjelivanju i disala duboko. Dugo ju je jošte cjelivao, a onda je opet podigao.

Sumrak je ljetni pao, kresnice su stale oblijetati, a Pavao ih počeo loviti. Sve ih je donosio Mari i u divljem skoku zahvatio svaku, koja je letjela visoko nad njim. Pala je rosa. Mara se potresla od zime i u isti mah zarumenila sjetivši se, kako je već kasno, a ona još ovdje.

Tiho je drhtalo lišće na sutonskom lahoru, a Pavao se vraćao s Marom kući. I miris mlijeka s rumenih je vimena gladio njihova lica, i praporci su klonulo brecalei...

IV.

Kad je zapadalo sunce, uvijek su se oni zagrljeni vraćali uz klopot praporaca i pijev zapadnog rumenila.

Nedaleko od sela protječe potok kroz šumu i presjeca put. Tu bi Pavle uzeo Maru na ruke i prenio je, jer nije htio, da ona pomoći noge. Tako ju je znao nositi do pred selo, a onđa bi je izgrlio i smijao se dugo kao bez daha.

V.

Andro, momak star nekako kao i Pavao, volio takodjer Maru. No Mara je voljela Pavlu od Andrije. Andro je polazio na rad u goru nekom vlastelinu i pravio ondje drva. A znao je, da Mara voli Pavlu. Pa kad bi pao mrak i oba se zagrljena vraćala, stao bi Andro tamo kod potoka iza stabla i požudno gledao Maru. A kad bi je Pavao dignuo na ruke i nosio je, škripao je zubima i kao tigar željan krvi vukao se kroz šumu za njima.

VI.

Zaproši Andro Maru, a roditelji daju. Pa kako i ne bi, gdje je Andro zdrav i jak momak; a uzato mu nije ni džep loš.

Kad Mara čuje što bi, udri u plač. Teško je bilo starima slušati, kao gorko plače, kako ne jede ni ne spava. Jednog je jutro, bio još mrak, zapita majka izmučenu, blijedu, koga bi ona? A Mara je samo plakala još jače i teže.

Nijesu je više puštali da tjera krave na pašu, već bi slali mladjeg joj brata. Dolazio bi Andro i milovao je, a ona je bila uvijek potištena i tvrda.

— Daj, reci, Maro što ti je! — pitao je jednom Andro dolje u zavrtnju.

Šuti ona kao drvo i ne gleda ga.

— No, ajde, reci, ma sve ću ti dati! —

— Ja te ne... —

— A što ne bi mala moja! A što ne bi! — stisnuo je i cjelivao. Mara mu se otima:

— Gad! Puštaj me! —

On ne mari: — A što ne bi, mala! Baš si lijepa! A što ne bi! —

Opet joj kaže jednom majka: — Ma reci, reci Maro, koga bi ti? Ajde, reci majci, ne ću ja nikome kazati! —

— Pavla, majko! — i udri u grčevit plač. — Oh oh — za boga, pa je si li ti luda, što je tebi? Daj, kaži, jesi li luda? Ne kazuj to ocu ni Andriji. Ubit će te otac, a Pavla Andrija. Ne reci, o jadne mene!

Žuta jesenja nedjelja. Mara je poniknute glave išla uz svirku i vrisak sa vjenčanja okrunjena vijencem napravitih ruža. Sve se sjatilo, a djece ima, da im je preuzak put. Skrenuli su nekud za brijeg po stazi Markovu domu.

I Pavao je išao za njima i veselo svirao u „harmonike“, a kad su do zavoja došli, Pavle se kao preplašio. Samo je na pola zijevnuo i snuđen se vratio natrag...

ZAPISNIK

DRUGOG GODIŠNJEG KONGRESA „SAVEZA JUGOSLOVENSkih SREDNJEŠKOLSKIH UDRUŽENJA“ ODRŽANOG 26., 27. I 28. AUGUSTA U VARAŽDINU.

Treći dan.

Pre podne.

Kongres bira za predsjednika zbora Ivana Krznarića, koji će predsjedavati mjesto Deutscha. Krznarić otvara sednicu u 9 č. i čita rezoluciju, u kojoj se govori o okupiranim krajevima pod Talijanima. Zbor rezoluciju prima.

Zatim Kovačević produžuje da čita svoj predlog o izmeni pravila.

§ 28. se prima.

§ 29. i 30. Kovačević predlaže, da se ova dva člana, kao nepotrebni, ukinu. Milanović i Rapè nalaze, da ipak treba da postoji nekakav sud, koji će rešavati sporove između članova. Rešava se, da se te tačke u pravilima drukče stilizuju ali da sud ostane.

§ 31. Kovačević predlaže, da glasi ovako: „Pravila se mogu menjati samo na kongresu.“ Prima se.

§ 32. Francen predlaže ovakvu izmenu drugog dela ovog člana: Imaovina se predaje Ministarstvu Prosvete, a ono daje novac udruženju, koje se obrazuje sa istim ciljem. Kovačević predlaže, da se prvi deo sasvim izbacij, jer će se Savez raspasti sam od sebe, i da bude ovako: „U slučaju razdruženja Saveza, imaovina... itd.“ Prima se.

§ 33. Po predlogu Kovačevića, ovaj se član izbacuje.

Timotijević zatim govori o stilizaciji pravila, potvrdi u Min. Prosvete, štampanju i razaslanju referentima i mesnim udruženjima.

Sa time je debata o pravilima završena.

Prelazi se na odredjivanje referentskih mesta.

Kovačević predlaže ova referentska mesta: Zagreb, Sarajevo, Prizren, Niš, Novi Sad. Debata. Padaju razni predlozi i rešava se:

1.) Da sremska županija podpadne pod Novi Sad, a ne pod Beograd (predlog druga Selenića).

2.) Da Baranja podpadne pod Hrvatsku.

3.) Da Dalmacija dobije zasebnog referenta u Dubrovniku. U negov delokrug spadaće i Crna gora (predlog Čosića iz Beograda).

4.) Da krajevi pod talijanskom okupacijom dobiju svog referenta i da se organizuju. Na ovome ima da radi Ljubljansko udruženje.

5.) Da Zemun podpadne, zbog svog položaja, pod Beograd (predlog druga Vorkapića).

6.) Da za Staru Srbiju referent bude u Prizrenu privremeno dok se Skoplje ne organizuje, za južni deo Srbije od 1912. g. Niš, a za severni deo Beograd. U Beogradu dužnost referenta vrši Beogradsko mesno udruženje.

Najduža je debata o tome, koje će mesto da bude sedište referenta za Hrvatsku: Zagreb, Varaždin ili Karlovac.

Štajn i Krznarić govore o razlozima zbog kojih Zagreb do danas nije radio i zbog kojih su Zagrebčani izostali sa kongresa. To je zato, što je njima od strane vlade zabranjen svaki zajednički rad. Oni ipak predlažu Zagreb.

Najzad se glasa. Većina je za Zagreb.

Knežević izjavljuje u ime Varaždinaca, da će se Varaždin, ako Zagreb za dva meseca ne bude aktivan, pridružiti Ljubljani.

Dakle, konačno rešenje: da referentska mesta budu u: Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu, Nišu, Novom Sadu, Dubrovniku, Skoplju (privr. Prizren).

PRAVILA

„SAVEZA JUGOSLOVENSKIH SREDNJEŠKOLSKIH UDRUŽENJA“.

I. Ime i sedište.

Člen 1.

Savezu je ime „Savez Jugoslovenskih Srednjoškolskih Udruženja“, i sjedište mu je u Beogradu.

II. Program saveza.

Člen 2.

„S. J. S. U.“ stoji na stanovištu potpunog kulturnog, narodnog i državnog jedinstva Jugoslovena, te mu je temelj jedinstveni rad kao jedan od uslova naše narodne budućnosti.

Člen 3.

„Savezu S. J. S. U.“ i njegovi članovi neće sudjelovati u dnevnom stranačko-političkom životu, stojeći na slobodnomnom i demokratskom stanovištu. Nijedan član Saveza ne sme biti član političke organizacije.

Člen 4.

„S. J. S. U.“ priznaje ista prava i dužnosti ženskim i muškim članovima.

Člen 5.

U socijalnom životu stoji na stanovištu potpune jednakopravnosti sviju staleža jugoslovenskog naroda.

Člen 6.

- Savez sudeluje u praktičnom radu oko podizanja prosvete i širenja jugoslovenske misli;
- radi na razvitku jakih i samostalnih karaktera, koji će svoje obrazovanje staviti na pozitivne (naučne) i misaone temelje, da bi time sebi stvorili što jedinstvenije stanovište u prosudjivanju sviju životnih pitanja i bili svesni svoga položaja u društvu;
- radi na oslobodjenju od tradicionalnog i dogmatskog posmatranja na svet i život, a zamenjuje ga naučnim, evolutivnim i realnim;
- radi na uvodjenju zajedničke azbuke: latinice, i jednog književnog narečja: srbohrvatske ekavštine.

III. Sredstva za postignuće cilja.

Člen 7.

- Osnivanje omladinskih i prosvetnih društava;
- priređivanje sastanaka, na koje će biti pozvani članovi i narod;
- otvaranje narodnih knjižnica i čitaonica;
- izdavanje listove za narod i omladinu;
- pomaganje članova i omladine moralno i materijalno;
- držanje analfabetskih tečajeva;
- otvaranje t. zv. specijalnih tečajeva;
- gajenje sokolstva, priređivanje izleta;
- širenje apstinentske misli, štednje i drugih vrлина;
- pomaganje rada društava sa sličnim zadatkom.

IV. Članovi.

Člen 8.

Članova ima redovnih, vanrednih, utemeljača i dobrotvora.

Člen 9.

Redovni ili vanredni član može postati svaki učenik srednjih ili njima sorodnih škola, koji primi program Saveza.

Člen 10.

Utemeljači su oni, koji prilože Centralnoj upravi 25 dinara.

Člen 11.

Članovi dobrotvori su oni, koji prilože Centralnoj upravi 50 dinara.

V. Dužnosti i prava članova.

Člen 12.

Svaki redovni član ima pravo na sestancima mesnih organizacija glasati, čitati svoje radove, postavljati predloge i pitanja, birati i biti biran.

Člen 13.

Vanredni članovi (djaci nižih razreda) imaju sva prava kao i redovni članovi sem prava glasanja.

Člen 14.

Dužnost je svakog člana da se podvrgava društvenim pravilima i da potpomogne koliko god mu je moguće rad saveza.

Člen 15.

Svaki član, osim članarine, daje na početku godine 1 dinar za troškove Centralne Uprave i 50 para za fond lista „Preporoda“.

VI. Organizacija Saveza.

a) Mesna udruženja.

Člen 16.

Mesno udruženje u jednom mestu je udruženje djaka jednog ili više zavoda sa opštim programom.

MESNA UPRAVA.

Člen 17.

- upravlja imovinom mesnog udruženja;
- prima i isključuje članove;
- odlučuje o članoskom ulogu i o svemu što spada u delokrug mesnog udruženja.

Člen 18.

Mesna se uprava bira na mesnoj skupštini. — Sve odluke more odobriti mesna skupština.

b) Centralna uprava.

Člen 19.

Centralna uprava se sastoji iz: predsednika, podpredsednika, dva tajnika, arhivara, dva blagajnika (u Beogradu) i osam pokrajinskih referenata (u mestima, koja odredi glavna skupština).

Člen 20.

Delokrug centralnog odbora:

- da usredsređuje rad Saveza;
- da upravlja imaovinom Saveza;
- da zastupa interese Saveza kod vlade i raznih društava;
- da saziva glavnu skupštinu i da upravlja njome.

Člen 21.

Sednice se drže po potrebi.

Člen 22.

Predsednik saziva sednice, odlučuje u slučaju ravnih glasova, potpisuje zajedno sa tajnikom i blagajnikom akta Saveza, predsedava na glavnoj skupštini, zastupa Savez pred vlastima ili drugim osobama.

Člen 23.

Podpredsednik preuzima prava i dužnosti predsednika u slučaju da je isti odsutan.

Člen 24.

Tajnici sastavljaju akta Saveza, vode zapisnik odborskih sednica i glavne skupštine, prepisku Saveza, i moraju podnositi glavnoj skupštini izveštaj o radu odbora i napredovanju Saveza.

Člen 25.

Arhivar čuva arhivu Saveza.

Člen 26.

Blagajnici vode sve blagajničke poslove, primaju ulog, namenjen centralnoj upravi, i na glavnoj skupštini podnose izveštaj o stanju blagajne, da bi dobili potvrdu za ispravnost iste.

Člen 27.

Referenti pismenim putem spajaju centralnu upravu v Beogradu sa mesnim udruženjima mesta, koja spadaju u njinu referentsku oblast.

Člen 28.

Nadzor nad radom vrši nadzorni odbor, sastavljen iz tri člana. Ako uprava ne radi, nadzorni odbor saziva glavnu skupštinu i traži, da se uprava

VII. Glavna skupština.

Člen 29.

Glavnu skupštinu saziva centralna uprava jedanput godišnje, ili nadzorni odbor po potrebi.

Člen 30.

Glavna skupština služi za referate, izveštaje, izmenu pravila, izbor centralne uprave (i referenata) i odredjivanje referentskih mesta i oblasti. Trajanje

i dnevni red sastavlja centralni odbor, uvažavajući želje pokrajinskih referenata i mesnih udruženja.

Člen 31.

Pravo glasanja na glavnoj skupštini imaju samo izabrani delegati mesnih organizacija. Pojedine mesne organizacije biraju za svakih 50 članova jednog delegata, a na ostatak, ako je on veći od deset, opet jednog delegata.

Člen 32.

Glavna skupština se drži onoga dana, koji odredi Centralna Uprava kao najzgodniji u dogovoru sa referentima i punovažna je sama kojim brojem prisutnih delegata.

VIII. Sudelovanje profesora.

Člen 33.

Profesorima zavoda, koji su u Savezu, dozvoljeno je prisustvovanje na svim sednicama, sastancima i skupštinama. Profesori imaju pravo savetovanja.

IX. Raspravljavanje.

Člen 34.

U mesnim udruženjima postoji „sud časti“, koji rešava sporove između članova.

Člen 35.

Svaki član ima prava, da se žali na rešenje suda časti nadzornom odboru pri Centralnoj Upravi.

X. Prelazne odredbe.

Člen 36.

Pravila se mogu menjati samo na glavnoj skupštini.

Člen 37.

U slučaju razdruženja Saveza, imovina se predaje Ministarstvu Prosvete i ono daje novac udruženju, koje se obrazuje sa istim ciljem.

Ministarstvo Prosvete kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca

Odeljenje za Srednju Nastavu

S. N. Br. 15.898

S. 735 23. X. 1920. g.

u Beogradu.

U vezi sa svojom odlukom S. N. Br. 19.753/919 odobravam ova pravila Saveza Jugoslovenskih Srednjoškolskih Udruženja.

Ministar Prosvete:
Pribičević s. r.

Direktoru III. muške gimnazije, Beograd.

Gospodin Min. Prosvete odlukom svojom S. N. Br. 15.898 od 15. ovog meseca a u vezi sa svojom odlukom S. N. Br. 19.753/1919 odobrio je pravila Saveza Jugoslovenskih Srednjoškolskih Udruženja.

O ovome se izveštavate radi saopštenja Savezu.

Ž. Vidanović s. r.

Beograd, 16. XI. 1920. g.

Milanović čita svoj referat o pučko-prosvetnom radu. On je za najživlju akciju na suzbijanju analfabetizma. Govori o zanatskim školama itd.

Francen misli, da ovo, ako je moguće u Varaždinu i, možda, u Hrvatskoj, nije sasvim moguće u Srbiji, gde omladina treba prvo sama sebe da obrazuje i stvori, i u Slovenačkoj, gde tako isto imaju druga posla.

Duga debata. Uz Francena je većina srpskih i slovenačkih delegata. Rešeno je, da se debata prekine. Svak će raditi na tome, u koliko mu prilike i snaga dopuštaju.

Prelazi se na organ saveza „Preporod“.

Deutsch čita referat o listu. Ne slaže se sa sadašnjim uredjivanjem. On je protiv literarnog dela u listu i želi, da u njemu budu samo informativni članci, vesti organizacije i izveštaji družina.

Francen i Kovačević govore o absurdnosti negiranja djačke literature od strane Deutscha.

Timotijević je odlučno protiv Deutsch-ovog predloga. On govori o praktičnoj strani predloga, da u listu postoji literaran deo. On misli, da kad bi se „Preporod“ uredjivao, po predlogu varaždinskih kolega, kao varaždinsko „Naše Doba“, on u Srbiji nebi našao ni jednog predplatnika. Beogradski delegati su svi istog mišljenja.

Goslar i većina slovenačkih delegata slažu se s njim.

Deutsch ostaje pri svom predlogu. Navodi, da „Naše Doba“ ima predplatnika i u Beogradu, Zagrebu, Parizu itd.

Najzad se posle duže debate prelazi na glasanje.

Postoji pet predloga:

1.) Da literatura bude dovoljno zastupljena. Sem toga kao zasebna rubrika postoji i informativni deo (predlog beogradskih delegata).

2.) Da list bude čisto literaran, a da se informativni deo izdaje u vidu litografisanih tabaka (predlog Vulovića).

3.) Da se uredjuje prema Deutschovom projektu (predlog varaždinskih djaka).

4.) Da postoje dva lista: jedan čisto literaran, a drugi čisto informativan (predlog Savatijevićeva).

5.) Da prva dva broja uredi Varaždinska sekcija, a ostale, ako list ne uspe, uredništvo u Ljubljani (predlog Deutscha).

Glasanje. Svi su za prvi predlog, sem njih 13, koji su za peti.

Deutsch izjavljuje, da on ne odgovara, da će se i jedan broj tog lista prodati u Varaždinu.

Zatim Kovačević čita svoj predlog o uredništvu lista.

III., IV., V., VI. i VII. tačka primaju se ali se oko prve i druge vodi debata. Postoje tri predloga:

1.) Predlog Goslara i Milanovića: Da redakcija bude u Ljubljani.

2.) Predlog Beogradjana: Da glavno uredništvo bude u Beogradu, a Ljubljana da ima urednike za slovenački jezik.

3.) Predlog Savatijevićeva: da i referenti čine deo uredjivačkog odbora i šalju radove, koji se moraju štampati.

Glasanje. Prima se drugi predlog.

Sem toga se još rešava:

1.) Da se list štampa u Ljubljani, jer je tamo najjeftinije.

2.) Da se urednici biraju u Beogradu i Ljubljani, a ne na kongresu.

3.) Da se štampaju radovi onim dijalektom i onom azbukom, kako koji saradnik pošlje, i

4.) da svak, koji hoće (a ne samo djaci), može saradivati u listu.

Predsednik zaključuje sednicu u 12 $\frac{1}{2}$ č. i zakazuje produžetak za 2 sata po podne.

Po podne.

Na dnevnom je redu biranje Centralne Uprave. Pre toga se donose još neka rešenja.

1.) Svaki član Saveza ima da plati u početku školske godine, pri upisivanju, po 1 dinar za troškove Centralne uprave u toku 1920/1921 god. i 0.50 dinara (2 krune) za fond „Preporod“.

2.) Godišnje izlaze 10 br. „Preporoda“, t. j. svakog meseca po 1 sem ferijalnih.

3.) Zvanično naređe, koje će upotrebljavati Centralna Uprava, biće ekavsko naređe srpsko-hrvatskog dijalekta, a zvanična azbuka latinica.

Prelazi se na biranje Centralne Uprave.

Krznarić čita listu, koju predlažu Beogradjani.

Deutsch predlaže za predsednika Kovačevića mesto Timotijevića. Odobravanje.

Kovačević ne može da se primi tog položaja, jer neima dovoljno vremena za rad.

Savatijevićeva predlaže za podpredsednicu drugaricu Stevanovićevu.

I ova ne može, da se primi. Tako isto Vulović (predložen za tajnika) i Milošević (predložen za blagajnika) odbijaju.

Najzad je rešeno, da se izabere predsednik, a da ovaj sastavi listu uprave, sa kojom bi želeo, da radu.

Predložen je Timotijević. Prima se jednoglasno.

Timotijević zahvaljuje na poverenju i moli za 5 min. odmora, dok sastavi listu. Posle odmora čita listu.

Podpredsednik: Božidar Kovačević.

Tajnici: Branimir Cosić i Olga Pops.

Arhivar: Stana Spasojević.

Blagajnici: Branko Vorkapić i Svetolik Božinović.

Nadzorni odbor: Sima Francen, Dušan Kušaković i Miloš Carević.

Svi predloženi članovi su prisutni na kongresu, sem Olge Pops i Stane Spasojević. Zbor ih sve prima jednoglasno.

Zatim se prelazi na biranje referenata.

Izabrani su:

Za Zagreb: Ivan Krznarić, stud.

Za Ljubljanu: Franc Plečko.

Za Niš: Nadežda Savatijević.

Za Novi Sad: Dejan Lazić.

Za Prizren (dok ne bude izabran referent u Skoplju): Andreja Šiljak.

Sarajevo i Dubrovnik izabraće sami referenta. Za okupirane krajeve imenovaće udruženje u Ljubljani.

Prelazi se na iduću tačku dnevnog reda: Eventualnosti.

Deutsch predlaže, da se sav materijal sa kongresa štampa u zasebnom broju „Preporoda“. Rešava se, da se štampa u „Preporodu“, ali ne u zasebnom broju.

Dalje, Deutsch čita rezoluciju, koju bi trebalo poslati sa kongresa.

Neki članovi nalaze, da nije potpuna i predlažu, da se ostavi Centralnoj Upravi, da je popravi i dopuni.

Omahen kaže, da je jedna rezolucija punovažna, samo ako zbor odobri tačni tekst rezolucije.

Štajn govori o držanju Zagrebačke vlade prema dječkim udruženjima. Moli, da se i njoj pošalje rezolucija, jer ta vlada ima veze sa školama u Hrvatskoj, a ne središnja vlada u Beogradu.

Lazić čita jedan predlog, koji se tiče škola u Vojvodini i koji bi trebalo uneti u rezoluciju. Odgovara mu se, da je ova rezolucija opšta, a da je to pokrajinska stvar.

Zatim je izabran odbor (Goslar, Deutsch, Kovačević, Krznarić, Omahen, Timotijević, Francen), koji će da utvrdi tekst rezolucije. Predsednik daje odmor od ¼ časa.

Posle odmora Timotijević čita rezoluciju, koja se prima.

Posle toga:

Krznarić zahvaljuje Varaždinskim djacima na radu oko održanja kongresa.

Timotijević zahvaljuje Ljubljanskom redakcijskom odboru, što je dugo vreme vršio dužnost Centralne Uprave i ako to nije morao.

Savatijevićeva zahvaljuje Varaždinskim građanima na dočeku delegata.

Tomašić govori o onima, koji su pod Talijanima. Čita rezoluciju, koja se tiče njih. Zbor rezoluciju prima.

Deutsch čita noticu Varaždinskog lista: „Slobodni Gradjanin“, u kojoj se iznose laži o našem kongresu.

Smeh. Rešava se, da im se, kao odgovor, pošalje naša rezolucija.

Rapè predlaže, da se sa kongresa pošalje pozdrav Češkoj, Ruskoj i Poljskoj Omladini. Pljeskanje.

Francen predlaže, da se pošalje pozdrav i Bugarskoj Omladini. Pljeskanje.

Ove pozdrave sastavi će Centralni Odbor.

Kongres je zaključen u 5 časova po podne.

Centralna Uprava.

RAZNE VESTI.

Uredništvo i upravnništvo.

Zamereno je uredništvu „Preporoda“, što u 1. broju nije bilo dovoljno srpsko - hrvatskih radova. Ovome je uzrok taj, što je list morao da se štampa što pre, a radova na srpsko - hrvatskom narečju nije bilo dovoljno. Od sad će imati uvek podjednako slovenačkih i srpsko - hrvatskih radova.

Ovim pozivamo sve djake na saradnju. „Preporod“ će sem čiste literature donositi i članke o dječkim pokretima kod nas i u drugim zemljama. Političke članke nećemo primati.

Nadamo se u djake, da šire naš list. Ne zaboravite, da će list biti u toliko bolji i u toliko bolje opremljen, u koliko se više bude prodavao.

Uredništvo.

Pošiljamo Vam danes drugo število „Preporoda“. Naše dijaštvo se živo zanima za prospjevanje našega glasila in tudi ostalo občinstvo nam je precej naklonjeno. Vendar pa naprošamo vse naše sotrudnike, naj gredo vedno in v vsakem oziru upravi na roko, ker le na ta način nam bo mogoče redno izdajati „Preporod“. Razpečavajte hitro in točno naše glasilo, čim ga dobite, širite ga povsod in nabirajte novih stalnih naročnikov! Naj ne bo niti članice niti člana, ki ne bi izpolnil svoje dolžnosti! Vsi na krov! Uspeh bo tem sijajnejši, čim večja bo

požrtvovalnost med našimi vrstami. Naslove je pošiljati na naslov: Upravnništvo Preporoda, Ljubljana, Mestni dom, I. nadstropje. Upravnništvo.

Vse tovariše in tovarišice, katerim so znane adrese omladine v Franciji in Angliji, naprošamo, da nam jih sporoče in tako zamoremo stopiti z njimi v stik. Adresa uredništva: Goslar Branko, Ljubljana, Breg 10.

Tovariši in tovarišice, ki žele stopiti v korespondenco s Čehoslovaki, naj se obrnejo naravnost na adresu: Vladimir Braun, Češke Budějovice, Haasova 813.

Štamparske greške u I. broju.

4. strana, 1. stubac, 13. red odozdo mesto *mojim* treba *moji*.

4. strana, 1. stubac, 3. red odozdo mesto *Bačvaste* treba *Račvaste*.

4. strana, 2. stubac, 8. red odozdo mesto *Vapuje Livo* treba *Paperje Sivo*.

11. strana, 1. stupac, 16. red odozgo mesio *II. ženska gimn.* treba *I. ženska gimn.*

11. strana, 2. stubac, 10. red odozgo mesto *Ivan* treba *Sava*.

Ostale su greške manje i mogu ih čitaoci sami popraviti.